

Nyhet

Ny studie spår fortsatt suksess for
nordisk modell

Leder

Leder: Et stykke nordisk samtidshistorie

Tema

Djærvt nordiskt avtal utan politisk "far"

Tema

Kart over flyttestrømmene i Norden
1960 og 2010

07. Mai 2014

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 4/2014

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 4/2014

Tema: Norden feirer 60 år med grenseløst arbeidsmarked

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Leder: Et stykke nordisk samtidshistorie	3
Kart over flyttestrømmene i Norden 1960 og 2010	5
Djærvt nordiskt avtal utan politisk "far"	6
"Sverige var en plats där man kunde tjäna pengar" 8	
Flyttandet gav flera identiteter	10
Intresset för motorer drev honom till Sverige -men lönen blev för låg	13
Altid norsk i hjertet.....	15
Hon längtade efter isländsk natur - och blev chef på ett aluminiumsverk.....	17
«svensk flytta till Norge, vad behöver jag veta?» ..	19
Ny studie spår fortsatt suksess for nordisk modell	21

Leder: Et stykke nordisk samtidshistorie

Den 22. mai 1954 ble avtalen om et felles nordisk arbeidsmarked undertegnet. 60 år har gått. Arbeidsliv i Norden har intervjuet nordboere som i hvert av de seks tiårene søkte mulighetene i et annet nordisk land, og vi forteller historien rundt opprettelsen av avtalen.

LEDER
06.05.2014
AV BERIT KVAM

Det var langt fra Vörå i Österbotten i Finland til Stockholm høsten 1954, men ryktet gikk at det var i Sverige jobbene fantes. Dermed var trafikken i gang fra etterkrigstidens fattigdom i Finland til overfloden i Sverige. Bare måneder før 17-årige Gösta dro ut på sin lange reise, hadde avtalen om det felles arbeidsmarkedet blitt undertegnet, og i juli ble en nordisk passunion etablert. Da ble det mulig å flytte uten å søke oppholdstillatelse.

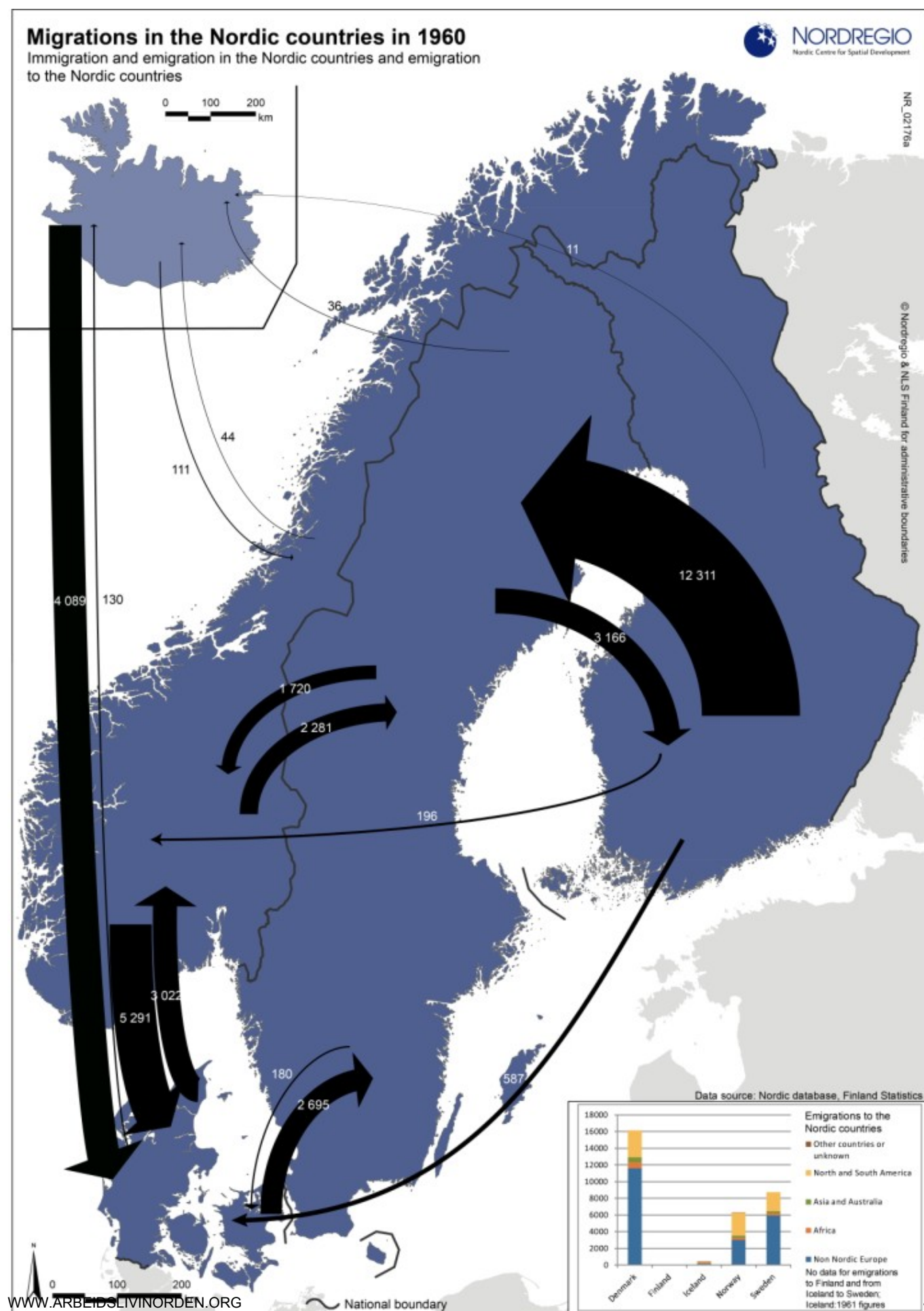
Historien er like unik som det utstrakte samarbeidet som gjennom tidene har vokst frem mellom de nordiske landene, og som har vært så viktig for utviklingen av den nordiske arbeidslivsmodellen. Det er derfor interessant å formidle embetsmannen og nordisten Rune Solbergs tilbakeblikk ved jubileet. Han gir et innblikk bak kulissene om hvordan juvelen i det nordiske samarbeidet kom i gang.

Gösta Helsingss ferd fra Österbotten til Stockholm i 1954 gir et tidsbilde av en 17-åring som la ut på sin reise til det ukjente og fikk jobb på dagen. Tre år etter plukket arbeidsløse Dagny bringebær for å tjene penger til båten til Stockholm. Lenge etter ble de to et par, i Finland, før de stiftet familie i Sverige på 60-tallet. Etter hvert kom lengselen om en alderdom i Finland, men da sa barna nei: Nå er vi svenske borgere. Vi vil ikke flytte mer. Det holder med et sommerhus i Vaasa. For Gunnel Helanders var det omvendt. Hun var fire år da hun kom til Sverige i 1954, sammen med sine finske foreldre. På 70-tallet, valgte hun å flytte tilbake til Finland.

Lengslene og den doble tilhørigheten er karakteristisk. Den gjelder for dem som har flyttet både frem og tilbake. Norske Per Billington startet sin arbeidskarriere i Sverige på 80-tallet. Han undrer fortsatt på om det var lurt å flytte hjem. Erik Rundle, som på 90-tallet flyttet til Danmark for å spille badminton, har både skapt en karriere og et familieliv der, men kjenner alltid på lengselen hjem. Nå har livet båret av sted med han, slik det også har gjort med danske Janne Sigurðsson. I 2006 tok hun familien med seg og flyttet til sitt paradis, Island.

Det er 60 år siden Gösta Helsing søkte lykken i Västerås. Kontrasten er stor til dagens virkelighet. I 2010 googlet svenske Charlotte Lundell seg til en ønskejobb i Norge. Fire ganger ble hun hentet og fløyet mellom Stockholm og Oslo under rekrutteringsprosessen. Da hun fikk jobben googlet hun seg frem til gode flyttetips, og da hun startet, kom Google translate til nytte.

Historien er historie, det viser dagens digitale tilhørighet til fulle, og likevel, den nærheten og samarbeidet som ble institusjonalisert i 1954, har mer enn bidratt til den nordiske modellen.

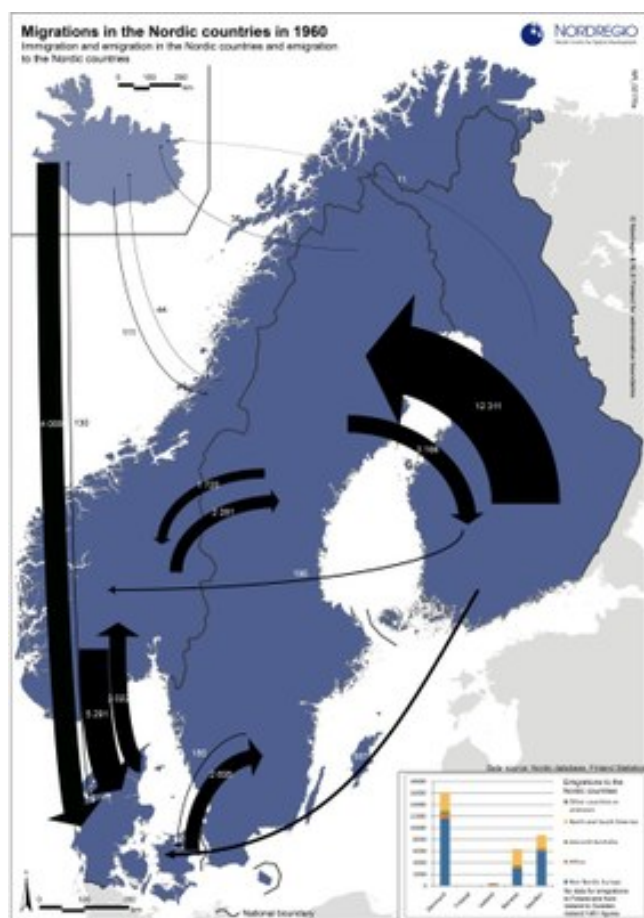
Kart over flyttestrømmene i Norden 1960 og 2010

Mellom 1960 og 2010 er det store forandringer. Sverige har blitt det største utflytterlandet. Norge tar imot flest innvandrere, ikke bare fra de nordiske landene, men fra det tidligere Østeuropa og andre deler av verden også.

TEMA

05.05.2014

NORDREGIO FOR ARBEIDSLIV I NORDEN, KART: JULIEN GRUNFELDER; DATA SAMLET AV LINUS RISPLING OG JULIEN GRUNFELDER

1960

- Sverige mottok flest nordiske innflyttere, særlig fra Finland
- Danmark mottok også et betydelig antall nordiske immigranter, særlig fra Norge og Island samt innflyttere fra land utenfor Norden
- Betydelig utflytting fra Finland og Island
- Emigrasjonen til de nordiske landene: flest fra andre europeiske land, etterfulgt av Nord- og Sør-Amerika. Hovedsakelig emigrasjon til Danmark.

2010:

- Norge tar imot flest nordiske migranter
- Danmark er det andre landet som har overskudd av nordiske migranter
- Situasjonen er blitt mer balansert for Sverige og Finland
- Island har fortsatt flest utvandrere
- Emigrasjonen til de nordiske landene: Hovedsakelig fra andre europeiske land. Betydelig andel av emigranter fra Asia (og Australia). Sverige er viktigste mottakerland.

Djärvt nordiskt avtal utan politisk "far"

Den gemensamma arbetsmarknaden är juvelen i det nordiska samarbetet. Den upprättades redan 1954, tre år innan de fem första medlemsländerna i det som blev EU skrev under Romfördraget.

TEMA

05.05.2014

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

- Djärvheten i projektet kopplades till en tro på planekonomi, säger Rune Solberg.

Som den överste tjänstemannen på det norska arbets- och socialdepartementet har han levt med den nordiska arbetsmarknaden under hela sitt yrkesverksamma liv, men var inte själv med vid förhandlingarna innan den upprättades.

- Men jag hade en chef som var det, Hans Cristian Arisholm, och han har berättat tillräckligt för att jag alltid haft ett intresse för frågan, säger han.

Inför 60-årsjubileet har han grävt lite i dokumenten för att kunna kåsera under middagen när jubileet firas i Reykjavik den 22 maj.

- Men jag har inga ambitioner om att vara historiker. Till det krävs någon som går ned i alla fotnoterna, säger han.

Inledningen till det nordiska samarbetet på arbetsmarknadsområdet skapades under det andra världskriget. Då tog Sverige emot flyktingar från främst Norge och Danmark, som sattes i arbete.

- Norrmännen kunde hugga och flotta timmer. Den organisation som byggdes omkring flyktingarna blev starten på den svenska arbetsförmedlingen. Det ledde också till en mer liberal hållning till att arbetskraften skulle kunna flytta på sig.

Sverige och Danmark ivrigast

Till en början var det Sverige och Danmark som drev frågan. Sverige hade sin industri intakt och en exportindustri som tillverkade det Europa behövde för sin återuppbyggnad efter kriget – stål, trä- och verkstadsprodukter. I Norge, och ännu mer i Finland, fanns det stora reservationer. Bägge länderna behövde all arbetskraft som kunde uppbringas för återuppbyggnaden. Finland hade dessutom en stor krigsskuld till Sovjetunionen, som först hade betalats ned 1953.

- Norge och Finland såg till att det tillkom ett eget avsnitt, innan paragraf 1 i avtalet, där det framhölls att det skulle vara full sysselsättning i det egna landet innan vakanser kunde fyllas med arbetare från de nordiska grannländerna.

I alla de nordiska länderna – Island kom med först 1982 – fanns det en inställning att arbetsförmedlingen skulle ske genom de offentliga organen och att det inte skulle öppnas för privat rekrytering.

- De stora företagen gjorde nog som politikerna ville och lät kontakterna gå genom det lokala arbetskontolet. Men det var nog andra faktorer som var viktigare, som om det fanns personer som man kände som redan flyttat dit.

Svårt att kontrollera

Eftersom den gemensamma arbetsmarknaden infördes samtidigt med en passunion som gjorde att de nordiska invånarna kunde röra sig över gränsen utan att behöva söka visum eller ha pass med sig, var det svårt att ha en översikt över flyttströmmarna. Samtidigt blev samarbetet mellan de nordiska arbetsmarknadsdepartementen tätt och substantiellt.

- Idag är den gemensamma nordiska arbetsmarknaden mest symboliskt, eftersom EU och EES-avtalet är det som bestämmer. Delvis är också det nordiska avtalet i strid med EU:s regler, säger Rune Solberg.

Att bara offentliga arbetsförmedlingar skulle få förmedla jobben är en sådan punkt. EU:s fria rörlighet för arbetskraften definieras utifrån individen. Det görs inga makroekonomiska hänsynstaganden när de europeiska medborgarna får röra sig fritt.

Ingen politisk far

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden skapades utan de stora politiska initiativen, eller genom enskilda politikers

förtjänst. Kanske de hade bränt fingrarna på försöken att först skapa ett nordiskt försvarsförbund.

- Jag tycker, när jag studerar hur avtalet blev till, att det är svårt det är att hitta en politisk "far" till avtalet, säger Rune Solberg.

Men den fria nordiska arbetsmarknaden blev en succé bland medborgarna och etablerades 15 år innan alla restriktioner för arbetskraften att flytta på sig togs bort i EU.

Störst betydelse fick den nordiska arbetsmarknaden i förhållandet mellan Finland och Sverige, men det var även många som flyttade mellan de övriga länderna.

1 miljon som flyttade

- Fram till 1980-talet talar vi om en miljon förflyttningar sammanlagt, varav 500 000 mellan Finland och Sverige.

Flyttmängderna blev så stora att Finland inledde förhandlingar med Sverige som ledde till ett bilateralt "kanaliseringsavtal", som satte vissa begränsningar.

Andra faktorer som påverkat flyttmönstren är bron mellan Sverige och Danmark som invigdes år 2000, den norska oljeverksamheten som gjort att lönerna stigit mycket snabbare och den ekonomiska krisen 2008, som fick störst konsekvenser från Island. Sverige har efter att ha varit det största mottagarlandet under de första 50 åren blivit det land som har flest personer som arbetar i ett nordiskt grannland.

"Sverige var en plats där man kunde tjäna pengar"

Det är tidig höst 1954. Gösta Helsing är 17 år, han är en av nio syskon och bor hemma i en liten by i Vörå, i Österbotten. Det är efterkrigstid, Finland är fattigt efter att ha betalat ett stort krigsskadestånd till Ryssland och det är ont om jobb. Den lilla gården kan inte riktigt försörja de nio syskonen. Många grannar, vänner och släktingar beger sig under den här tiden till Sverige.

TEMA

05.05.2014

TEXT: GUNHILD WALLIN, FOTO: ANETTE ANDERSSON

Svenska företag har rekryterat arbetskraft i det svensktalande Österbotten, men ju fler som beger sig desto fler åker på ryktet att det är lätt att få jobb i Sverige.

- Sverige, som inte varit med i kriget, framstod lite som en fantasivärld och en plats där man kunde tjäna pengar, berättar Gösta.

Resan börjar med buss till Åbo, sedan båt till Stockholm. Hytt är inte att tänka på. De medhavda 150 kronor kommer att behövas i väntan på första lön på det jobb han är ganska säker på att få. I sällskap har han en morbror och planen är att de ska bege sig till Västerås, till en annan morbror. På morgonen lägger båten till vid ett myllrande Skeppsbron i Gamla Stan. En kusin möter upp och de ska ta spårvagn till Centralen för vidare resa till Västerås. Kusinen och mor-

brodern kliver på. När Gösta ska betala vill inte konduktören växla de stora sedlarna. Gösta blir ensam kvar på Skeppsbron utan väska och utan sina släktingar. Det är första mötet med Sverige.

- Jag kände mig lite vilsen, jag hade ju aldrig varit i en så stor stad. Men så kom jag på att min kusin Signe arbetade på hotell Carlton. Jag hittade dit och fann henne. Nästa dag tog jag tåget till Västerås.

Yrke: Bondson

Där gick han upp på Aseas anställningskontor. "Vad har du för yrke?", frågade mannen bakom skrivbordet. "Jag är bondson", svarade Gösta. Han fick jobbet och några dagar senare stod han och lindande elektiska motorer och bodde på ett pojkhem, som drevs av Asea.

- Det var väldigt stort, men jag hade satt mig i situationen så det var bara att finna sig. Ungdomslivet var helt annorlunda i Sverige än i Finland.

Efter några år och ytterligare arbetslivserfarenheter återvänder han till Finland och militärtjänsten. Han utbildar sig också till rörmokare på yrkesskolan i Vasa och återvänder under kortare perioder för att arbeta i Sverige.

Ungefär samtidigt som Gösta återvänder till Finland har nittonåriga Dagny från Maxmo slutat sitt jobb inom äldreården i Vasa och inget annat jobb finns att få. "Jag åker över till Sverige och fixar jobb", tänker Dagny. Hallonsnåren i hemtrakten länsas det året. De omvandlas till biljettpengar och hösten 1957 tar hon båten från Vasa direkt till Stockholm. Första arbetsplatsbesöket är på Södersjukhuset. Dagen därpå börjar hon arbeta på kirurgen, avdelning 35. Hon får bostad på centrala Södermalm – i ett hem för unga flickor med pålitlig vaktmästare vid dörren. Många av flickorna är från Finland och Dagny knyter nya kontakter, inte minst i Österbotniska föreningen.

- Det var en rolig tid. Jag mötte många i samma situation och vi upptäckte världen i Stockholm tillsammans. Det var en trygg stad då, man kunde vandra hem på natten utan att känna sig rädd.

Vaknade med hemlängtan

I tre år är hon kvar på samma arbetsplats, men en vacker vårmorgon vaknar hon med hemlängtan och tanken "ska jag stanna kvar på Södersjukhuset i hela mitt liv?" Samma dag säger hon upp sig och återvänder till Finland. Hemma utbildar hon sig till barnsköterska och hon möter Gösta. Efter ett halvårs utbildning åker hon tillbaka till Sverige och får arbete på Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus. Gösta är tillsvidare kvar i Finland och brevväxlingen är tät. 1962 återvänder han till Sverige för gott och de bildar familj. Vi har alltid blivit bra bemötta i Sverige, konstaterar de båda ett halv århundrade senare i sitt vardagsrum i Hemmesta på Värmdö.

Alla syskonen flyttade till Sverige

Gösta läste kvällskurser och blev VVS-förvaltare på Trygg-Hansa. Dagny blev forskollärare och har jobbat 30 år i hemkommunen. I närheten bor sonen och dottern och de sex barnbarnen. Banden till Sverige är starka, men också banden till Finland. Det har funnits tankar på att återvända, till och med en tomt, men barnen sa nej. Nu är de svenska medborgare, men har köpt Dagnys föräldrahem och är ofta där. Hon var en av fyra syskon och alla flyttade till Sverige. Få av dem de känner har flyttat tillbaka för gott.

Gunnel Helander med sin mamma Götha och faster Helle, samt två bröder på Skanstullsbron i Stockholm, Fred-Johan, stående och i barnvagnen, Göran

Flyttandet gav flera identiteter

Gunnel M Helander kom till Sverige med sin familj sensommaren 1954 då hon var fyra år. Idag bor hon i Hangö på Finlands sydvästligaste udde och är pensionerad arkitekt. Hon känner sig som nordbo: svensk, finländare och ålänning. Flyttlasset har gått många gånger mellan Sverige och Finland.

TEMA

05.05.2014

TEXT: CARL-GUSTAV LINDÉN, FOTO JOHANNES RONEBERG

Första gången byttes Väinömyllygatan i Helsingfors mot Grafikvägen i Enskede. Här är ett barndomsminne:

- Vi hade flickkalas på min namnsdag eftersom min födelsedag är på sommaren och den firades i Bromarv i Finland. Mamma lagade alltid tjuuskitårter (finlandssvenska för kola). När skolan var slut tog vi stora båten till Finland. Vi

åkte taxi till Skeppsholmen och väskorna åkte kana in i lasttrummet. Med oss hade vi en damejeanne med saft från Apotekarnas vatten. När vi åkte tillbaka hem var den fylld med vinbärssaft.

Gunnel och storebror Fred-Johan på Grafikvägen i Enskede.

Arkitektutbildning i Schweiz

Sedan gör vi ett hopp till början av 1970-talet när hon klarat av sin arkitektutbildning på KTH:

- Mina två första år som arkitekt jobbade jag i Aarau i Schweiz. Därefter sökte jag arbete i Sverige, men det var dåliga tider och jag kom på att det fanns en känd arkitekt i släkten, Erik Kråkström. Jag skrev ett brev till honom och han kontaktade sina vänner på Åland. Det var så jag hamnade hos Pejo och Myrielle Svahnströms arkitektbyrå i Mariehamn på Åland. Det var 1975 och jag skulle stanna där ett år.

- Det fanns tyvärr inte tillräckligt med arbete där, så jag åkte till fastlandet (Finland) och jobbade lite som frilansare, kom till Ekenäs och gick till Curt-Ove Backmans planeringsbyrå. Han hade förgäves sökt efter en arkitekt och tyckte det var mycket märkligt att jag plötsligt dök upp. Där jobbade jag till 1981 då jag flyttade tillbaka till Åland, men fortsatte sedan på distans.

Gifta sig med en präst

- Samma år gifte jag mig med Henrik, som är präst, och vi bosatte oss i Hammarland på Åland. Jag fick så småningom kontakt med stadsarkitekt Folke Wickström i Mariehamn. Han hade kämpat förgäves med politikerna om en ny syn på stadsplaneringen och ville ha tjänstledigt ett år. Jag fick tjänsten och skaffade mig finländskt medborgarskap, det måste man ha som maktutövare. Men beredning av ärenden, stadsplaner och nämndmöten var inte helt min grej.

- År 1984 grundade jag min egen arkitektbyrå som nu firat trettioårsjubileum. Jag har ritat allt möjligt under årens lopp, från skolor och sjukhus till villor och församlingshem. Jag har även planerat renoveringar av kyrkor och prästgårdar. I mitten av 90-talet tyckte jag att min identitet som arkitekt var ganska svag, för jag var ju mest mamma och prästfru. Då läste jag en artikel om en arkitekt som vunnit flera tävlingar, men inget av hans förslag hade någonsin blivit verklighet. Jag kollade igenom mina projekt och listade dem, märkte att de var 63 stycken av vilka bara två inte har förverkligats. Det

stärkte min yrkesidentitet och gav mig inspiration för nya projekt.

Från spritkopior till 3D

- Förr ritade jag på papper och kopierade på spritmaskin. År 2000 insåg jag att jag inte längre kan undvika att gå in i datavärlden. Jag köpte ett ritprogram och lärde mig rita i 3D-modell. Nu vet jag hela tiden hur byggnaden ser ut och kan skapa på ett helt annat sätt.

- Det här huset vi bor i, Villa Ina, köpte vi 1996 och renoverade helt. Det är byggt 1910 men var inte förstört av moderniseringar. De gamla ritningarna fanns kvar från det tid då professor Tallqvist lät bygga huset. Både Henrik och jag har aldrig bott så här länge på något ställe. Andra människor tycks tänka att jag inte är hemma just där, men för mig har det aldrig varit ett problem. Jag känner mig som en nordbo: svensk, finländare och ålänning.

- Jag är också politiskt engagerad i Hangö och har suttit i miljönämnden från 1997 och i stadsfullmäktige från 2005. Jag satsar mycket på stadsbilsfrågor och har tagit initiativ till ett miljöpris. Om de allmänna områdena planeras och vårdas på ett bra sätt skapar man en bättre miljö för invånarna.

Vinterbadare

- Varenda morgon går vi stavgång till De fyra vindarnas hus och därefter tar vi ett dopp i havet, varje dag hela vinterhalvåret. Det är min närkontakt med havet. Jag målar också lite grann och har lärt mig se nyanserna, det är så fantastiskt.

- Båda mina bröder bor i Sverige, men det har inte varit aktuellt för mig att återvända till Sverige för jag har assimilerat mig helt här. När man gifter sig med en präst kommer man in i ett socialt sammanhang. Vi som lever i kyrkan har alltid en församlingssamfund vart vi än flyttar.

Gunnel har fem barn, varav två bonusbarn, tillsammans med sin man Henrik.

Intresset för motorer drev honom till Sverige - men lönen blev för låg

Per Billington flyttade från Norge 1984 för att arbeta på Volvo i Göteborg i ett och ett halvt år. Det påverkade hela hans yrkesliv. Det var där han lärde sig ”ordning och reda” – och att älska dieselmotorer.

TEMA

05.05.2014

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

- Jag växte upp på andra sidan av vattnet. Så jag har inte flyttat långt.

Per Billington ser ut genom sitt kontorsfönster. Utanför flyter Sandvikselva och över den går järnvägen in till Oslo. Hundratals röda NSB-tåg susar förbi varje dag utanför de ljudisolerade fönstren, liksom det koksgå Flytoget, ett höghastighetståg som går vidare till flygplatsen Gardermoen. Sandvika ligger ett par mil utanför Oslo, men är ändå centralt. Här har Per Billington byggt upp sitt eget företag, PBT, med åtta anställda och med oljeindustrin som kund. Företaget har specialiserat sig på att simulera hur oljan rör sig från reservoaren och upp genom plattformen. Men det hela började i mindre skala.

- Jag har alltid varit intresserad i motorer. Jag studerade maskinteknik, med processteknik som huvudinriktning på NTH, som det tekniska universitetet i Trondheim hette när jag gick där – i dag heter det NTNU. Volvo i Göteborg var den närmaste bilfabrikanten, så jag sökte jobb där.

Rekordmånga normmän

Per Billington var inte ensam. Just i mitten av 80-talet var det många normmän som flyttade. Antalet normmän i Sverige ökade från 26 000 år 1980 till drygt 38 000 år 1990.

Bostad ordnades i ett lägenhetshotell på Hisingen.

- När jag kom dit första gången hängde det blommor på dörren med en hälsning från Volvos vd Roger Holtback. Det gjorde att man kände sig välkommen.

Han jobbade i en mindre grupp på 6-7 personer på forskningsavdelningen, som hade ett par tusen anställda.

- Jag skulle testa olika bränsleinjektionsystem och deras *prestanda*.

Det sista ordet uttalar han på svenska i stället för att använda det norska ordet ytelse.

- Den första dagen fick jag en karta där det var markerat med ett rött streck hur jag skulle gå för att hitta testbilen jag skulle använda. När jag kom fram hittade jag istället ett bakverk, en stor "inkilningstårta".

Lönerna fördubblades

Per Billington trivdes med både jobbet och arbetskamraterna. Att det ändå blev en begränsad period berodde på att konjunkturen svängde i Norge. Oljepriset, som hade fallit från 35 dollar per fat till bara 10 dollar per fat sommaren 1986, vände uppåt igen.

- För ingenjörer exploderade lönerna. När jag flyttade till Göteborg fick jag en årslön på 112000 svenska kronor vilket var ungefär på samma nivå som i Norge. Efter ett år hade de norska lönerna fördubblats.

Samtidigt hade Per Billington en käresta i Oslo som han pendlade till varje vecka. Lägenheten han bodde i låg i ett område där den utländska arbetskraften som jobbade i produktionen bodde.

- Om det var något som Volvo gjorde fel var det att alla samlades på en plats. Det var ett område som inte var trevligt att bjuda in min flickvän till.

Efter att hyran och studielånet var betalt var det inte mycket kvar av lönen. Per Billington övervägde om han skulle bli ännu mer svensk och köpa en bostad i Göteborg.

- Men det var svårt att få lån eftersom jag inte hade någon kundrelation, jag hade byggt en stuga i Risør och oljeindustrin skrek efter folk

Hösten 1985 åkte han hem igen.

- Den sista dagen jag arbetade på Volvo blev det smörgåsbord. Men all den ordning och reda jag lärde mig på Volvo har jag här på mitt eget företag. För att vara ärlig var det något av en "nedtur" att komma tillbaka till Norge. När det gäller organisationsutveckling låg norsk industri långt efter på den tidpunkten.

Idag har han åtta, snart nio anställda varav en medarbetare i England och en annan i Belgien. (På bilden ovanför Arne Gulbraar, Katrine Plüneck och Simen Haukås Martinsen). Kommunikationen sker genom videokonferenser och planeringsprogram som gör att alla kan se vem som jobbar med vad.

- Det finns inte samma behov av att flytta på sig längre. Mitt motto är att man ska jobba där man trivs.

Idag arbetar också hans fru i företaget och har ansvaret för ekonomin. Men på parkeringsplatsen står ett stycke Sverige – en 18 år gammal Volvo.

- Jag har en Mercedes också, men det är Volvon jag älskar att köra!

Altid norsk i hjertet

Til august har den norske badmintonspiller Erik Rundle boet flere år i Danmark end i Norge, og han tvivler på, om han nogensinde vender tilbage til Norge for mere end ferie og forsvar af sine badmintontitler.

TEMA

05.05.2014

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: TOMAS BERTELSEN

Det blev et markant vendepunkt for norske Erik Rundle, da han som 16-årig kom til Danmark for at gå på en skole for unge badmintontalenter: Han er aldrig vendt tilbage til føde-landet og har netop købt hus i en forstad til København sammen med sin danske kæreste, Stine.

- Jeg har det som blommen i et æg her. Mit job er fantastisk, min kæreste Stine er dansk, og vi har lige købt et hus sammen her, så der er god plads til, at min familie kan komme hertil og være barnepige, når vi får børn, siger han.

De bedste år

Til august har Erik Rundle boet 16 år i Danmark, og det er længere tid end han har boet i Norge. Han har tidligere tænkt, at han nok ville flytte tilbage til Norge engang, i hvert

fald når han bliver gammel i Norge. Men med en dansk kæreste og udsigten til at stifte familie i Danmark, har det perspektiv ændret sig.

- Jeg har altid haft den ide, at Norge er et bedre land at blive gammel i, men som mit liv her har udviklet sig, kommer jeg nok aldrig til at flytte tilbage.

Hans liv i Danmark startede, da hans forældre i 1998 afleverede ham på et badmintoncollege i den lille jyske by Assens, hvor ham og en norsk badmintonkammerat skulle gå i tre år. Erik Rundle havde inden da kun været i Danmark få gange på badminton-træningslejre og kendte ingen danskere.

- Det blev de bedste år i mit liv, selvom jeg pludselig skulle vaske mit tøj selv, og det havde jeg ikke prøvet før. Mentaliteten var også meget anderledes end i Oslo, hvor jeg kommer fra. Danskerne virkede mere åbne.

Han husker tydeligt, da en dansk bilist uopfordret forærede ham sin parkeringsbillet. Det ville en nordmand aldrig have gjort, tænkte Erik Rundle, da han stod med parkeringsbilletten i hånden.

Skandinavisk arbejdsplads

Efter de tre år på badmintoncollege valgte Erik Rundle for at læse og spille badminton på eliteplan. Han flyttede til København og læste til markedsføringsøkonom sideløbende med badmintonspillet, og bagefter fik han i gang med en bachelor på Copenhagen Business School. Derefter fik han job i den amerikanske it-koncern Dell, der har skandinavisk hovedkontor i København, hvor han har været ansat i ti år og i dag er salgschef for det danske marked.

Inden da var han leder af Dells kundeservice i Norden – en afdeling med både danske, norske og svenske medarbejdere, hvor der blev talt alle skandinaviske sprog på kryds og tværs

- Jeg talte norsk. Det var meget hyggeligt. I mit nuværende job som salgschef i Danmark er alle mine medarbejdere danskere, så nu taler jeg kun dansk, siger Erik Rundle på fejlfrit dansk og med kun svag accent.

Norsk mester ni år i træk

Sideløbende med den arbejdsmæssige karriere har Erik Rundle haft en strålende badmintonkarriere og er forsvarende norsk mester. Han spiller i Hvidovre Badmintonklub, hvor eliten i dansk badminton traditionelt har spillet og har i mange år haft fast plads på Norges landshold.

En enkelt norsk badmintonturnering deltager Erik Rundle i hvert år, nemlig de norske mesterskaber. De seneste ni år i træk er han vendt hjem fra Norge med guld eller sølvmedaljer i double eller mixdouble – eller i begge discipliner.

- De norske spillere er vel efterhånden vant til, at jeg kommer derop og vinder over dem. Men der står mange unge stærke spillere parat og drømmer om den dag, de kan slå mig, griner han.

Det hans savner mest ved Norge er naturen. Sommerferien tilbringer han og kæresten derfor i Erik Rundles families hytte i Kristiansand, og Erik Rundle og hans bror har købt en grund ved siden, hvor han engang vil bygge sin egen hytte.

- Jeg har altid været naturmenneske og har gået på jagt, siden jeg var 15 år, og jeg har stået rigtig meget på ski, så det er en dyb længsel.

Han har også en teori om at vejret er bedre i Norge.

- Der er koldere, men det føles rarere, fordi det ikke blæser. Det værst ved Danmark er sidelæns regn eller blæst fem måneder om året, siger han.

Selvom Erik Rundle forventer at blive i Danmark resten af livet, vil han altid føle sig norsk. Det er han fast overbevist om:

- Som badmintonspiller har jeg mange gange repræsenteret det norske landshold, og det gør mig altid stolt. Jeg er del af Norge og har en stærk nationalfølelse, selvom jeg elsker København og Danmark.

Hon längtade efter isländsk natur - och blev chef på ett aluminiumsverk

När den amerikanska aluminiumjätten Alcoa byggde ett smältverk på Island under 2000-talet sade dansken Janne Sigurðsson upp sig i Danmark och flyttade till Island. Hon var hemmafru på Island till en början. Nu är hon direktör för Alcoas största aluminiumsmältverk i Europa.

TEMA

05.05.2014

TEXT: GUÐRÚN HELGA SIGURÐARDÓTTIR, FOTO: JÓN TRYGGVASON

Janne Sigurðsson var intresserad av att bo närmare naturen på östra Island. Familjen hade länge funderat på att flytta till Island där Jannes mans släkt bor men inte vågat på grund av dåliga arbetsutsikter. När aluminiumproducenten Alcoa började bygga ett aluminiumsmältverk på östra Island i början av 2000-talet kunde hennes man få arbete.

- Vi litade på att också jag skulle hitta en arbetsplats, säger Janne Sigurðsson.

Det var jobbigt att lämna arbetsplatsen i Danmark. Som avdelningschef var Janne ansvarig för 40-45 medarbetare på mobilutvecklingsenheten Siemens Mobile Phones. Hennes man jobbade inom byggindustrin och bakade rågbröd i Danmark.

De flyttade till Island i augusti 2005. Under den första tiden tog Janne det lugnt men snart började hon aktivt leta efter ett jobb. Alcoa sökte en ledare för IT-teamet inom smältver-

ket. Det passade henne utmärkt. Hon började jobba där i maj 2006. I början av 2012 blev hon sedan direktör för hela smältverket på Island.

- Livet är härligt på Island, säger Janne Sigurðsson nöjd.

- Det har aldrig varit något problem med att jag inte är isländsk. Jag fick ett varmt välkomnande från första början, både här i byn och på arbetsplatsen.

Perfekt tidpunkt

Janne hade bott på östra Island ett år som 18-åring men det är klart att det var en stor förändring för familjen att bosätta sig på Island. Janne hade alltid längtat efter att få flytta till Island. Barnen var också intresserade av att bo på Island. De var 11 och 15 år när de flyttade och talade ingen isländska. Det var alltså ett stort beslut att flytta till Island. Och kanske inte särskilt förnuftigt vid den tidpunkten i livet.

- Vi bodde på en vacker bondgård i Danmark och hade familj och många vänner. Vi hade fantastiska arbetsplatser. Familjen hade ett bra liv i Danmark, förklarar Janne.

Men tidpunkten var faktiskt perfekt, det var antingen nu eller aldrig. Och det var ett lyckat beslut.

När familjen Sigurðsson diskuterade om de skulle flytta till Island funderade de på ekonomin och hur den skulle förändras. Men ekonomin är varken bättre eller sämre än tidigare. De visste från början att livet inte skulle bli likadant som i Danmark.

Idag bor Janne i den lilla byn Eskifjörður på östra Island. Smältverket finns i grannbyn Reyðarfjörður.

Janne och barnen är danska medborgare. För dem tog pappersarbetet endast 2-3 veckor. Jannes man är isländsk medborgare. För honom tog det sex månader att komma in i det isländska systemet så konstigt som det låter.

Den stora fördelen med att bo i ett litet samhälle är att de har bra kontakt med grannarna och nära kontakt till naturen.

- Jag älskar att komma ut i vildmarken, långt borta från alla andra, säger Janne.

Det isländska språket är den största svårigheten för henne.

- Islänningarna visar tålamod och vi skrattar hjärtligt när jag mejlar personalen på dålig isländska, fortsätter hon.

Det är svårt att bo så långt borta från familj och vänner. De har köpt en sommarstuga nära Ålborg och kan träffa alla på semestern. Det är en bra kompromiss.

Janne ser alltid fram emot att åka till arbetsplatsen.

- Jag trivs bäst när jag inte sitter på kontoret hela dagen utan får åka iväg till fabriken 2-3 timmar och träffa fabriksarbetarna, säger hon.

På jobbet är de 500 anställda som hälsar och pratar när de träffas och då spelar det ingen roll om det är fabrikspersonal eller ledningen.

- Jag är också lycklig när jag är hemma igen och njuter av utsikten, säger Janne och tittar på de vackra fjällen på andra sidan fjorden.

- Jag älskar att bo på Island.

«svensk flytta till Norge, vad behöver jag veta?»

13 desember 2010 begynte Charlotte Lundell som produktsjef i Orkla Confectionery & Snacks. Det første hun gjorde da hun fikk jobben var å google: «svensk flytta til Norge, vad behöver jag veta?» Den gang var hun en av 80 000 svensker med norsk skattekort. I 2013 er hun en av 90 000.

TEMA

05.05.2014

TEKST BERIT KVAM, FOTO CHRISTOPHER OLSSØN

- Jeg elsker sjokolade. Da jeg var liten, drømte jeg om å jobbe på en sjokoladefabrikk, og tenk så heldig, nå gjør jeg det, er Brand Manager i Orkla. Jeg har budsjett og resultatansvar for Nidar Favoritter og driver markedsføring og innovasjon. Nidar Favoritter omsetter for 185 millioner norske kroner i året. Det er kul å ha ansvaret for et produkt som selger så godt blant nordmenn.

Charlotte Lundell har vært en reisende ungdom siden hun forlot foreldrehjemmet i Stockholm som attenåring. Først til Frankrike, så studier på Universitetet i Uppsala og i Australia, før jobb i Oslo.

- Universitetet i Uppsala er kjent for studentmiljøet. Det ville jeg oppleve. Jeg tok en master i økonomi og markedsføring. Orkla var ett av foretakene som presenterte seg på universitetet. Da jeg var ferdig med studiene året etter, ville jeg ha en jobb som Brand Manager. Det fant jeg ikke i Sverige da. Så kom jeg plutselig på Orkla, gikk inn på nettsidene deres og fant at de søkte etter Brand Manager. Jeg søkte jobben, på akkurat samme måte som alle norske. Etter en lang rekrutteringsprosess med fire intervjuer fikk jeg jobben. Så helt plutselig bare var jeg her. Det første jeg gjorde var å søke om personnummer. Det sto det på nettet at jeg måtte gjøre. Etter to uker var det juleferie, og da jeg kom tilbake etter ferien hadde jeg fått personnummeret. Alt fløt veldig bra. Det

eneste problemet var språket. Det var en barriere i starten. Men jeg bestemte meg for at jeg skulle skrive og jobbe på norsk fra dag 1 – så da fikk jeg mye bruk for Google translate.

- Utfordringen var kantinen med dårlige lydforhold. I begynnelsen forsto jeg veldig lite. Jeg husker også en episode da jeg skulle sende et kostyme til kemtvätt, renseriet, heter det på norsk. Jeg ringte og sa på svensk «jag har en maskotdräkt som ser ut som en ko, som skal tvättas». De skjønnte ingen ting. De spurte og jeg forklarte om og om igjen. Da en kollega kom for å hente kostymet spurte personen på renseriet: Hva var det med henne?

- Misforståelsen var bare «rolig». Nå tenker jeg ikke på om folk snakker norsk eller svensk.

Ordet, «rolig», har hun ellers sluttet å bruke, fordi det har vidt forskjellig betydning på norsk og svensk: på svensk betyr det «morsomt», på norsk «stille». Ord som kan skape misforståelser, har hun kuttet ut, ellers snakker hun svensk. Mer svensk når hun er i Stockholm og besøker familie og venner, men hun er ikke der så ofte som før. Hun har fått kjæresten til Oslo, og han har også fått jobb. De har flyttet sammen og leier en leilighet på byens vestkant.

- Jeg elsker Oslo. Gatene er så fine. Husene er så sjarmerende. Alt er rett rundt hjørnet. Naturen er så nær. En av de første dagene jeg var i Oslo så jeg en fyr med snowboard midt i sentrum. Merkelig, tenkte jeg. Senere forsto jeg at han kom rett fra skibakken. Du kan jo ta tunnelbanen rett fra sentrum til skiløypene, og på ti minutter med bussen er du ute på den fineste badestrand på Bygdøy. Det er kaffebarer over alt. Det er enkelt å ta en kopp kaffe før du går på jobben, eller møte venner til en 5 minutters på ettermiddagen. Jeg har tid til å treffe de herlige menneskene jeg har møtt her, både svensker og nordmenn. Jobben fyller jo ikke et helt liv. Det er veldig høy livskvalitet i Oslo.

Arbeidstiden er normalt fra 0800-1545. Hun jobber mer, ofte mye mer. Lønnen er høyere enn i Sverige, men levekostnadene er også høyere, så det går opp i opp.

- Generelt skiller ikke Oslo seg så mye fra Stockholm. Oslo er som en mindre versjon.

- Det jeg savner er søndagsåpne butikker. Når man jobber hele uken er det vanskelig å gjøre innkjøp i uken. I Stockholm er alle butikker åpne på søndager. Sånn skulle jeg ønske det var i Oslo også.

- I Oslo går folk på tur om søndagen, på tur i naturen. Det liker jeg, gå tur i marka, ta en «fikapause» på en hytte, møte folk. Det er trivelig.

- Jeg elsker Oslo. Det jeg sier til vennene mine når de spør, er: vi har ingen hjemreisedato.

Vesa Vihriälä er optimistisk på Nordens vegne

Ny studie spår fortsatt suksess for nordisk modell

- Det er behov for justeringer fremover, men hvis gjør det, har vi de beste muligheter til å lykkes, sier direktøren ved Næringslivets forskningsinstitutt i Finland Vesa Vihriälä. Sammen med nordiske kolleger publiserer han i disse dager en ny og omfattende utredning om utfordringene for den nordiske velferdsmodellen etter finanskrisen i 2008.

NYHET

05.05.2014

TEKST: BERIT KVAM

Utredningsarbeidet har gjort Vesa Vihriälä til en fremtidsoptimist. Det er de samme megatrendene som utfordrer de nordiske landene som utfordrer resten av verden, som den digitale revolusjonen, globaliseringen, en aldrende befolkning og klimaforandringene, skriver Vesa Vihriälä i den avsluttende del III av utredningen: The Nordic Model – challenges and reform needs.

- Men det er noen sider som vi har sett i den nordiske tilnærmingen til utviklingen, som gjør meg optimistisk, sier Vesa Vihriälä, til Arbeidsliv i Norden.

Vesa Vihriälä er optimistisk på Nordens vegne.

Arbeidsgiverne tok initiativet

Det var nordiske arbeidsgiverorganisasjoner som i sin tid tok initiativet til utredningen. De ville ha en omfattende forskningsbasert gjennomgang av utfordringene den nordiske velferdsmodellen står overfor etter finanskrisen i 2008. Oppdraget er gjort for Nordisk Ministerråd og har involvert forskere fra hele Norden. Referansegruppen for prosjektet

har vært sammensatt av representanter for både arbeidsgivere og arbeidstakere i et trepartssamarbeid med myndighetene.

I starten på fjoråret lanserte The Economist Norden som den neste supermodellen. Vesa Vihriälä ser mye fornuft i det. Han underkjenner likevel ikke at den nordiske modellen er et vanskelig begrep. Det er store variasjoner mellom landene når det gjelder utformingen av velferdsstaten; modellen ikke er enhetlig eller uniform. Likevel kan uttrykket forsvares, fordi det som forener ulikhetene er så mye mer, sier han og henviser til sin svenske kollega til Lars Calmfors. Lars Calmfors har stått for Del I av utredningen der begrepet en nordisk modell diskuteres. Del II analyserer mer i detalj noen viktige tema knyttet til utfordringene Norden står overfor.

Vesa Vihriälä mener at de nordiske velferdsstatene kan være spesielt sårbare i forhold til to utfordringer: For det første kan den utstrakte offentlige velferdsstaten produsere forventinger og politisk press om at offentlig sektor skal ta ansvar for en kontinuerlig økende andel av ulike typer service, for eksempel nye dyre medisinske teknologier. Dette kan være vanskelig å imøtekomme innenfor den offentlige økonomien.

Sjokkene størst i små land

For det andre peker han på at de nordiske landene er små og åpne økonomier som opererer helt i front av den teknologiske utviklingen. Satsing på innovasjon og høyt spesialiserte eksportindustrier kan gjøre landene særlig mottakelig for sjokk i markedet. Slike sjokk kan innebære en større omstilling i et lite land enn i et land med mer diversifisert økonomi. Her viser han blant annet til effektene av krisen som rammet mobilprodusenten Nokia.

På den annen side er de nordiske land i en bedre posisjon enn mange andre land, sier Vesa Vihriälä.

- De nordiske landene har vist at de kan tilpasse seg økonomisk press og strukturelle endringer. Landene har høy produktivitet, høy sysselsetting, lav arbeidsløshet, høyt utdanningsnivå og en kultur for å tilpasse seg strukturelle forandringer.

Den demografiske utviklingen med en aldrende befolkning er en av utfordringene, men også her ligger nordiske land godt an:

- Fordi vi allerede har reformert pensjonssystemene og planlegger ytterligere reformer. Særlig Finland er utsatt for en raskt aldrende befolkning og har behov for å fortsette å reformere pensjonssystemet og gjennomføre reformer for å øke effektiviteten innen den offentlige forvaltningen, sier Vesa Vihriälä.

Teknologisk utfordring

En annen megautfordring er den teknologiske utviklingen. Ingen vet hvordan den teknologiske utviklingen vil arte seg fremover, langt mindre i de neste 60 år. Automatiseringen av mange «vanlige» jobber er i alle fall en stor utfordring for de nordiske landene. Det kan føre til en undergraving av middelklassen på en måte som øker etterspørselen etter et sikkerhetsnett samtidig som skattegrunnlaget svekkes. På den andre siden er det til de nordiske lands fordel at Norden har vist god evne til å tilpasse seg nye teknologiske utfordringer så langt.

En tredje megatrend vi står overfor er klimaforandringene. Også naturkreftene kan komme Norden til gode, sier Vesa Vihriälä.

- Norden er en utkant i verden. Det kan vise seg å være en fordel på flere måter. Når Nordøstpassasjen åpner for trafikk større deler av året enn i dag, vil det kunne føre til bedre kommunikasjoner og at nye markeder blir lettere tilgjengelig i Østen. Globaliseringen kan sånn sett komme Norden til gode.

Reformer i skattesystem og skolesystem kan være viktige justeringer av politikken. Sterk vekt på like muligheter for alle gjennom utdanningssystemet kan for eksempel minske risiko for økte forskjeller og lav mobilitet.

- Den nordiske modellen må ikke bygges ned eller rekonstrueres, men det er behov for et skarpere fokus og rekaliibrering av politikken, sier Vesa Vihriälä.

Les mer:

The Nordic Model - challenged but capable of reform